Planlama 2025;35(3):496–501 | doi: 10.14744/planlama.2025.83436

GÖRÜŞ / OPINION

Şehir Planlamayı Direniş Üzerinden Yeniden Düşünmek

Rethinking Planning through Resistance

Tuba İnal Çekiç

TU-Darmstadt, Sosyoloji Enstitüsü, Kent ve Mekân Sosyolojisi Bölümü, Hessen

Giriş

Kent çalışmaları alanında direniş, akademik bilginin masa başında üretilen soyut birikimden ibaret olmadığını; kent mekânında ortaya çıkan pratiklerle birleşerek dönüştürücü bir potansiyel içerdiğini ima eder. Bu yaklaşım, kenti salt bir çalışma nesnesi olarak değil, karşılaşmaların yanı sıra mücadelelerin ve alternatif toplumsal tahayyüllerin sahnesi olarak görür. Böylece akademik bilgi ile kentsel mekânın üretimine karşı direniş arasında çift yönlü bir ilişki kurulabilir: teori, pratiği kavramak ve görünür kılmak için bir araç olurken; pratik, teoriyi sorgulayan, geliştiren ve zenginleştiren bir kaynak hâline gelir. Bu bağlamda; biz şehir plancıları için örgütlenme ve "direniş", mesleki haklarımızı savunmakla sınırlı değildir. Direniş, kent hakkı için verilen, mekânı adalet, eşitlik ve kamusallık üzerinden yeniden tanımlamaya çalışan bir mücadele biçimi, imkânsız görünenin peşinde ısrardır. Böylece yeni bir toplumsal ve mekânsal düzen tahayyülünü ayakta tutabiliriz. Bu çabalar hüsran riskini içerse de anlamını var olan düzenin kaçınılmaz olmadığını göstermek ısrarından alır.

Türkiye bağlamında baktığımızda bizler için "kent hakkı" kavramı, yalnızca kamusal mekânlara erişim hakkını değil; aynı zamanda barınma, ulaşım, çevre, tarihî ve kültürel mirasın korunması gibi çok yönlü talepleri içerir. Sulukule'deki kentsel dönüşüm direnişi, Kuzey Ormanları'nı savunan ekoloji hareketleri, 3. Köprü, Yeni Havalimanı ve Kanal İstanbul gibi projelere açılan davalar ya da Fikirtepe'de yerinden edilmeye karşı verilen mücadeleler, özellikle İstanbul'da yürüttüğümüz kent hakkı mücadelesinin farklı örnekleridir (TMMOB Şehir Plancıları Odası, t.y.). Bu nedenle kent hakkı, Türkiye'de hem yerel ölçekte gündelik yaşamın savunusunu hem de ulusal ölçekte büyük projelere karşı geliştirilen kolektif direnişi bir arada barındırır. Gezi Parkı sürecinin de gösterdiği gibi, meslek odaları, mahalle inisiyatifleri, sivil toplum örgütleri ve bireyler arasındaki dayanışma, bu mücadelenin kurucu unsurlarından biridir.

Burada Henri Lefebvre'in kavramsal çerçevesi yol göstericidir. Yazı boyunca sıkça başvuracağım Lefebvre, *Right to the City* (1968) ve *The Urban Revolution* (1970) metinlerinde, kentin yalnızca sermaye ve devlet tarafından üretilmediğini; gündelik yaşam pratikleri, mücadeleler ve kolektif tahayyüller aracılığıyla da kurulduğunu vurgular (Schmid, 2022). Onun "kentsel toplum" (*urban society*) kavramı, mevcut düzenin ötesinde yeni bir toplumsallık ve mekân ufkunu açar. Bununla beraber, Lefebvre'in "mekânın üretimi" yaklaşımı, kentin her zaman bir "*contestation*" alanı —yani çatışma, müzakere ve karşılaşmalar yoluyla şekillenen bir toplumsallık— olduğunu da vurgular (Lefebvre, 1974/1991). Lefebvre'in kavramsal dili, bizim gibi planlama pratiğini kamusal sorumlulukla yürütenler için, direnişi politik bir tepkinin ötesinde toplumsal bir üretim biçimi olarak düşünmemizi sağlar.

Bu perspektif, biz şehir plancılarının aktivizm hikâyeleri ile de doğrudan kesişir: meslek odası toplantıları, dava dilekçeleri, basın açıklamaları, sokak eylemleri ve dayanışma pratikleri tam da bu çatışmalı üretim sürecinin parçalarıdır. Bu sebeple bu yazıyı, direnişi geçmişin çatışmalarını kayda geçiren değil, aksine geleceğe dönük bir imkân olarak düşünebiliriz. Çünkü Lefebvre ile tahayyül ettiğimiz "kentsel toplum", ancak bu

Geliş tarihi: 09.11.2025 Kabul tarihi: 10.11.2025
Online yayımlanma tarihi: 28.11.2025
İletişim: Tuba İnal Çekiç
e-posta: tuba.cekic@tac.web.tr

TMMOB Şehir Plancıları Odası

OPEN ACCESS This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

tür direnişlerin birikimiyle kurulabilir. Gezi, bu açıdan bir kent hakkı mücadelesinden öteye geçerek yıllardır farklı ölçeklerde süren direnişlerin birikiminden doğmuş ve dayanışma, ortaklaşma, mekân sahiplenme pratiklerini yeni bir başlangıca taşımış bir deneyim olmuştur.

Bu bağlamda, aktaracağım deneyim bireysel bir hikâyeden çok, TMMOB Şehir Plancıları Odası (ŞPO) ve Odanın İstanbul Şubesi çevresinde gelişen kolektif bir mücadele ve direnme pratiğine dayanıyor. Meslek haklarını savunmanın ötesinde, kamusal mekânı, kentsel adaleti ve ortak yaşamı sahiplenme çabasıyla örülmüş bu pratikler, kent hakkı mücadelemizin küçük ama anlamlı tanıklıklarıdır. Bu yazı da, kişisel bir tanıklığı, kolektif bir hafızanın ve kamusal sorumluluğun diliyle aktarmayı amaçlıyor.

Kamusal Sorumluluk ve Mesleki Direnişin Mekânı: ŞPO ve İstanbul

ŞPO, 1969 yılında kurulmuş, Anayasa'nın 135. maddesi ile tanımlanan kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip bir meslek örgütüdür. Alanındaki tek meslek odası olarak, yalnızca meslektaşlarının haklarını korumakla sınırlı kalmaz; şehircilik politikalarına ve planlama süreçlerine doğrudan müdahil olur. Gerektiğinde dava açar, teknik raporlar hazırlar ve kamuoyunu bilgilendirir; kentteki gelişmeleri izleyerek bir anlamda kamusal denetim işlevi üstlenir. Çalışmalarını emekten, insandan, doğadan yana yürüten ŞPO, bilimi ve tekniği kamunun yararına sunmayı temel ilkesi sayar. Bu yönüyle hem meslek alanını ve ahlakını koruyan bir örgüt hem de kent hakkı mücadelesinde kamusal yararı savunan politik bir aktör olarak öne çıkar. Eğitim alanında da sorumluluk üstlenen ŞPO, şehir ve bölge planlama öğrencileri ile de örgütlenme çalışmaları yürüterek, ulusal ve uluslararası deneyimlerden beslenerek mesleğin gelişimi için öneriler üretir. Bu bağlamda ŞPO, Türkiye'de bir meslek örgütü olmanın yanı sıra, kentleşme süreçlerinde kamusal çıkarın en önemli savunucularından biri olmuştur.

2012 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Şehir Planlama Bölümü'nde yardımcı doçent olarak görev yaparken, dönemin yönetim kurulu başkanı Tayfun Kahraman'ın davetiyle İstanbul Şubesi 2012 –2014 yıllarını kapsayan XII. dönem yönetimine aday olarak yönetim kuruluna seçildim. Bu dönem, siyasal iklimin giderek sertleştiği, AKP'nin kentsel rantı siyasal büyüme aracına dönüştürdüğü yıllardı. Galataport, 3. Köprü ve pek çok mega projenin yanı sıra, "kullanım değeri"nin yerini "değişim değeri"nin (Lefebvre, 1974/1991) aldığı, iktidarın kamusal mekânları özelleştirme ve tüketime yönlendirme yoluyla aynı zamanda sembolik olarak da dönüştürdüğü bir dönemdi.

Seçilen yönetim kurulu yaşça çoğu benden genç, dinamik, kentine bağlı ve aktivizm deneyimi olan meslektaşlardan oluşuyordu. İki yıllık yönetim kurulu sürecinde oldukça hareketli bir dönem yaşadık. Birçok dava dilekçesi hazırladık, basın açıklamaları yaptık; yalnızca gündemdeki projelere itiraz etmekle kalmadık, kolektif bir emeğin ürünü olan *İstanbul Kent Almanağı* projesini de hayata geçirdik (TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, t.y.). Kent gündemini özellikle de tartışmalı projeler üzerinden görünür kıldık. Bu yoğun gündem, yönetim kurulunu bir arada tutan adeta bir "yapıştırıcı" oldu.

2011 genel seçim sürecinde dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın gündeme getirdiği "*çılgın projeler*" arasında Gezi Parkı"na Topçu Kışlası'nın yeniden inşasının yer alması, bu sertleşen dönemin en görünür olan mekânsal izdüşümlerinden biriydi. Gezi Parkı'na yönelik müdahale, tarihi bir alanın dönüşümünün yanı sıra, kentin hafıza mekânlarına yönelen, kamusal mekânı tüketime ve simgesel iktidar gösterisine indirgeyen bir saldırıydı. ŞPO, hazırladığı raporlar ve açtığı davalarla bu sürece doğrudan müdahil oldu. Böylece Gezi Direnişi, sokakta açığa çıkan bir toplumsal hareket olmanın ötesinde, meslek odalarının yıllardır sürdürdüğü kamusal yarar mücadelesinin görünürleştiği ve farklı ölçeklerdeki direnişlerin kesiştiği bir dönüm noktasıydı.

Gezi ve Taksim Dayanışması: Bizim Direniş Hikâyemiz

Taksim Dayanışması'nın kuruluşunda da Gezi Parkı projesine karşı verilen mücadelenin örgütlenmesinde de meslek odalarının yönetim kurullarının aldığı kararlar belirleyici oldu. O dönemde bizler, ŞPO İstanbul Şubesi olarak Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'yle birlikte bu sorumluluğu üstlendik. Dayanışmanın sekreteryasını odalar yürütüyor, sözcülüğü ise oda yönetimlerince görevlendirilen temsilcileri yapıyordu. Bu yapılanma, meslek örgütlerinin kamusal sorumluluğunu sokağa ve parka taşıyan, farklı meslek gruplarıyla mahalle inisiyatiflerini buluşturan yatay bir ağ hâline geldi (TMMOB Mimarlar Odası Büyükkent Şubesi, 2024).

Gezi süreci park savunusuyla beraber demokratik bir toplumsallığı kurma çabasıydı. O günlerde kurduğumuz ilişkiler, yaşadığımız kayıplar ve maruz kaldığımız baskılar, mesleki direnişi aşan ortak bir hafızaya dönüştü. Lefebvre'in "farklılık mekânı" (*differential space*) kavramı, bir yandan parkın içinde çadırlarla, forumlarla ve dayanışmayla somutlaşırken; bir yandan da Taksim Dayanışması'nın örgütlediği kolektif emek, güven ve direniş pratiklerinde vücut buldu. Bu süreçte kurulan bağlar, başka bir mekânın ve alternatif bir toplumsal örgütlenme biçiminin habercisiydi.

Gezi'ye giden süreçte bizler raporlar ve davalarla, basın açıklamalarıyla, forumlarla ve kamuoyuna seslenerek alandaydık. Basın açıklamalarına katılan bazı yönetim kurulu üyelerimiz dönemin siyasi ikliminde cezalandırıldı: Süleyman İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ndeki, Gürkan Akgün ise Beylikdüzü Be-

lediyesi'ndeki görevlerinden uzaklaştırıldılar. Tayfun, o sırada çalıştığı Kültür Bakanlığı tarafından Gaziantep'e sürüldü. Bir basın açıklaması sırasında Akif ve Mücella gözaltına alındılar. Haklarında açılan davalar düşse de dosyalar yeniden açıldı, yeni isimler eklenerek süreç yıllarca uzatıldı. Gezi'nin ardından iktidar, bu davaları bir "Demokles'in kılıcı" gibi kullandı: kapatıp yeniden açtı, farklı zamanlarda farklı kişileri hedef gösterdi. Bugün bile Gezi Davası, hukuktan çok siyasetin ihtiyaçlarına göre kullanılan bir dosya olarak karşımızda duruyor.

Ama hikâye yalnızca baskı ve cezalandırmadan ibaret değildi. Dayanışma içinde kurulan bağlar, meslektaşlarımız arasındaki güven ve birlikte üretim yıllara yayılan bir kolektif deneyime dönüştü. Gürkan Akgün görevine iade edildi; 2015 yerel seçimlerinden sonra, kendisine geçmiş olsun mesajı gönderen Ekrem İmamoğlu'nun belediye başkanı olduğu Beylikdüzü Belediyesi'nde yeniden göreve geldi. Aynı dönemde ŞPO'da birlikte çalıştığımız meslektaşlarımızla — Mehmet Murat Çalık, Emrah Şahan ve Tayfun Kahraman— Beylikdüzü'nde kesişen mesleki birliktelik genişledi. Böylece Gezi'nin kurduğu o ağlar, bugün hâlâ şehir plancıları, yerel yönetim ve sivil inisiyatifler arasında dayanışma kanalları olarak yaşamaya devam ediyor.

Gezi'nin Ardından: Sürgün, Yerel Yönetim ve Direnişin Sürekliliği

Gezi'den sonraki yıllar, bir yandan davalarla, baskılarla ve cezalandırmalarla şekillenirken, diğer yandan dayanışmanın kurduğu bağlar başka alanlarda yeniden hayat buldu. Bu bağların en görünür sonuçlarından biri, 2019 yerel seçimlerinde ortaya çıktı. O dönemde ŞPO çevresinde birlikte mücadele eden birçok arkadaşımız, yerel yönetimlerde önemli görevler üstlendi: Mehmet Murat Çalık Beylikdüzü Belediye Başkanı oldu; Tayfun Kahraman İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı'na, Gürkan Akgün ise İBB İmar Daire Başkanlığı'na getirildi. Birlikte çalıştığımız dönemde ŞPO Bursa Şube yönetiminde yer alan Ramazan Gülten İBB İmar Müdürü oldu. Emrah Şahan'ın başkanlığında İstanbul Planlama Ajansı (İPA) kuruldu. 2023'te muhalefet yeniden seçimi kazandığında, birçok plancı farklı belediyelerde görev aldı; Emrah, Şişli Belediyesi Başkanlığı ile rant odaklı projeleri durduran kilit isimlerden biri oldu. Yine ŞPO eski yöneticilerinden Buğra Gökce İPA yönetimine geldi.

Bu isimler görevli oldukları belediyelerde ve kurumlarda da mekânsal ve demokratik planlamayı kurumsallaştırma çabalarını devam ettirdiler. AKP döneminde yazlık konak olarak kullanılan tarihî Florya Atatürk Ormanı, bir kampüse dönüştürülerek İPA'ya ev sahipliği yapmaya başladı. Burada planlama disiplininin bilimsel bilgisini, katılımcı ve demokratik yerel yönetim çabalarıyla buluşturma iddiası vardı. Kente dair kararların şeffaflıkla, kamusal tartışmalarla ve farklı uzmanlıklar ile yurttaş bilgileriyle üretilmesi için güçlü bir irade ortaya kondu. İPA kısa sürede bir akademiye dönüştü: üniversitelerde yetişmiş genç meslektaşlarımız, öğrencilerimiz ve farklı disiplinlerden araştırmacılar bu çabanın parçası oldu. Ortaya çıkan dinamizm yalnızca teknik raporlar ya da planlama belgeleri değil; aynı zamanda forumlar, atölyeler, sergiler ve ortak öğrenme süreçleriydi. Böylece katılımcı tahayyülümüz, bu kez yerel yönetimler ölçeğinde yeniden yeşerdi.

Bu süreçte bir başka kırılma noktası da 2016 darbesiydi. O dönemde Gezi'nin içinde yer almış birçok kişi, aynı zamanda "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisine imza atan akademisyenler arasındaydı. Benim, Tayfun'un ve dönemin yönetim kurulu akademisyen üyelerinin imzacı olması tesadüf değildi; çünkü Gezi'de kurulan adalet, özgürlük ve dayanışma tahayyülü, akademide de susturulmaya çalışılan sözün bir parçasıydı. Gezi'den imzacı akademisyenlere, oradan yerel yönetimlere uzanan bu çizgi, aslında aynı demokratik toplumsallık arayışının farklı yüzleriydi. Darbe sonrası başlayan baskılar, benim Berlin'de kalıcı biçimde sürgünde yaşamama neden oldu; ancak dayanışmamız, yıllar boyunca Oda çalışmaları ve ortak üretimler üzerinden devam etti. Bu süre boyunca İstanbul'dan uzakta olsam da, dayanışma mekânı artık sınırları aşan bir dayanışma hattına dönüşmüştü.

2022'de Gezi davası sonucunda tutuklama kararları, Gezi'nin yıllar sonra bile "Demokles'in kılıcı" gibi nasıl kullanıldığını bir kez daha gösterdi. Tayfun o sırada İBB'de görev yapıyordu. Onların tutuklanmaları, Oda'nın hem mesleki hem de politik kimliğiyle nasıl doğrudan hedef alındığının bir simgesiydi. Yerel yönetimlerde yeni imkânlar açılırken, geçmişin direnişi yeniden kriminalize ediliyor; kişisel hayatlar ağır bedeller ödüyordu. Yine de bu cezalandırmalar, kamu yararı için mücadele edenlerin sözünü susturamadı; tam tersine dayanışmayı yeniden ördü. Biz de Tayfun'la, o Silivri'de tutukluyken, birlikte bir makale kaleme aldık; tıpkı geçmişte olduğu gibi, bu kez parmaklıkların ardında bile düşünsel üretimin ve dayanışmanın sürdüğünü göstererek (İnal-Çekiç vd., 2023).

Berlin'de tanıştığım bir akademisyen arkadaşım Türkiye'ye gidip kendi projesi kapsamında Mimarlar Odası'nda Avukat Can Atalay'la görüşmüştü. Dönüşte bana, "Can seni sordu, Tuna'nın yıllar önce yaptığı resmi sana getirmemi istedi," dedi. Bahsettiği resim, Gezi zamanında Mimarlar Odası'nda yapılan bir basın açıklaması sırasında, o dönem dokuz yaşında olan kızımın Can'ın odasında çizdiği, Gezi hafızasını taşıyan bir ağaç resmiydi (Şekil 1). Arkadaşım resmi bana ulaştırdı; Can'a geri götürmeye söz verdim. Pasaportum Anayasa Mahkemesi kararıyla yenilenince ancak Türkiye'ye yeniden girebildim. Çantamda Tuna'nın resmiyle İstanbul'a döndüğümde, Tayfun, Can ve Mücella'nın tutuklandıkları haberini Çağlayan Adliyesi önünde aldım. O resmi hâlâ Can'ın odasına asamadım. Ama bir gün, mutlaka yerine döneceğine inanıyorum.

Şekil 1. #SanaGeziyiYıktırmayacağız.

Mekânın Üretimi, Otoriter Kentleşme ve Planlamanın Rehin Alınması

Henri Lefebvre, *Mekânın Üretimi* teorisi ile mekânı, toplumsal ilişkilerin ve iktidarın yeniden üretildiği bir alan olarak tanımlar. Mekân, içinde hareket ettiğimiz fiziksel bir alan değil; sermaye, devlet ve gündelik yaşamın birbirine geçtiği politik bir üretim sürecidir. Bu nedenle her otoriter düzen, önce mekânı dönüştürür; planı, yasayı ve kenti, iktidarını pekiştirmenin araçlarına dönüştürür (Lefebvre, 1974/1991).

Türkiye'de son yirmi yılın kentleşme politikaları bu sürecin en görünür örneklerinden biridir. Kentsel dönüşüm yasaları, mega projeler, "riskli/rezerv alan" ilanları, afet bahanesiyle çıkarılan olağanüstü yetkiler, mekânın sermaye birikimi ve siyasal tahakküm aracı hâline geldiği bir dönemi temsil eder. Bu betonlaşma ve doğa tahribatının yanında demokrasinin, katılımın ve kamusal alanın mekânsal olarak çözülmesidir.

Şehir planlama, en temel tanımıyla, mekânın geleceğini toplum yararına şekillendirme disiplinidir. Bu disiplin, salt teknik bir süreç değil; kamu yararı, kent hakkı, katılımcılık ve bilimsel ilke ve esaslar üzerine kurulu bir mesleki ve etik çerçevedir. Bu ilkeler, kenti afetlere karşı hazırlıklı hâle getirmeyi, ekolojik dengeyi korumayı, tarihi ve doğal değerleri muhafaza etmeyi, altyapı ve ulaşımı geliştirmeyi hedefler. Ancak bu ilkeler, özellikle kentsel mekânın büyük bir rant potansiyeli taşıdığı durumlarda, kısa vadeli çıkarlarla kaçınılmaz olarak çatışır. Tam da bu nedenle şehir planlama politiktir.

İstanbul ise sahip olduğu stratejik konum, ekonomik potansiyel ve tarihsel kimliğiyle bu çatışmanın merkezindedir. Kentin doğal eşikleri, tarihî dokusu ve kamusal mekânları, yıllardır rant odaklı projelerin baskısı altında. İktidar için İstanbul'u kontrol etmek, yalnızca ekonomik değil, siyasal gücün de temeli anlamına gelir. Dolayısıyla, planlamanın kamu yararını önceleyen ilkeleri, iktidarın kent üzerindeki hedefleriyle doğrudan çatışma hâlindedir. Şehir plancıları, tam da bu nedenle, bilgi ve etik sorumlulukları gereği, kentlerin ve doğanın talanına karşı bilimsel ve hukuki bir mücadelenin içinde yer alırlar. Bu mücadeleler çoğu zaman yenilgilerle sonuçlandı: mahalleler yıkıldı, projeler ilerledi, meslektaşlarımız işlerinden edildi, bazıları doğrudan hedef gösterildi.

2000'li yıllardan itibaren İstanbul'un, kentsel dönüşüm ve mega projelerle altının üstüne getirildiğine şahit olduk (TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, 2013). Planlama ilkeleri hiçe sayıldı, katılımcı süreçler işletilmedi, kamu yararı yerini rantı önceleyen projelere bıraktı. Bu dönemin en belirgin kırılma noktalarından biri Gezi Parkı Direnişi oldu. Benzer biçimde, Kanal İstanbul gibi kentin ekolojik dengesini ve su kaynaklarını tehdit eden projelere karşı da plancılar, kamu yararını savunarak ön saflarda yer aldılar. 2019 sonrasında belediyelerde geliştirilen toplumcu şehircilik anlayışı, planlamanın yeniden kamusal bir görev olarak tanımlanmasını sağladı. Katılımcı yarışmalar, miras alanlarının kamuya kazandırılması, stratejik planların hazırlanması, deprem ve afet hazırlığı gibi süreçlerde kamu yararı yeniden merkeze alındı. Bu yaklaşım, planlamayı yalnızca bir teknik araç değil, demokratik bir üretim alanı olarak yeniden tanımlamayı da amaçlıyordu.

Bu dönemde Gürkan Akgün, Emrah Şahan, Mehmet Murat Çalık, Tayfun Kahraman, Ramazan Gülten ve Buğra Gökce gibi meslektaşlarımız, bu ilerici ve toplumcu şehircilik uygulamalarını hayata geçirmede kritik roller üstlendiler. İstanbul'un deprem riskine karşı hazırlıklı hâle getirilmesi, kamusal mekânların yarışmalarla yeniden tasarlanması ve şeffaf karar alma süreçlerinin inşası bu çabaların ürünüdür.

Ancak bu kamu yararını gözeten, bilimsel ve etik ilkelere dayalı planlama yaklaşımı, mevcut iktidarın rant odaklı kentleşme modeline doğrudan engel oluşturdu. Planlamanın kendisi, bir suç alanına dönüştürüldü. Kamu yararını ve bilimsel doğruları savunmak, rant çarkının işleyişinde bir "tehdit" olarak kodlandı.

19 Mart 2025'te yaşanan gelişmeler bu politikanın doruk noktası oldu. CHP'li belediyelerde, hükümetin rant projelerine ve yandaş ihalelerine "dur" diyen belediye başkanları, daire başkanları ve şehir plancıları gözaltına alındı. Onlar, İstanbul'un planlama süreçlerinde kamu yararını savundukları, rant politikalarına karşı durdukları ve bilimsel ilkelere bağlı kaldıkları için cezalandırıldılar. Bu yazı kaleme alınırken Tayfun Kahraman üç yılı aşkın süredir, diğer meslektaşlarımız ise yedi aydır Silivri'de tutuklu. Plancı dostları görüşçüleri olarak Silivri'de dayanışmayı sürdürüyor; aile ziyaretleri, duruşma günleri ve nöbetlerle bu bağlar canlı tutuluyor. Bizler ise Oda çevresinde kalanlar olarak bu dayanışmayı büyütmenin, onların bıraktığı yerden kentin nöbetini tutmanın ve kent suçlarını görünür kılmanın sorumluluğunu hissediyoruz. Bu yazının yazılması ile yayınlanması arasındaki sürede, ŞPO İstanbul Şube'nin mevcut sekreteri ve İPA'da uzman olarak görev yapan Nuri Cem Ceylan da İBB soruşturma dosyası kapsamında tutuklandı. Ceylan, hem meslek örgütü içinde kamusal sorumluluk anlayışını sürdüren bir plancı hem de Silivri'de tutuklu meslektaşlara destek için yürüttüğümüz dayanışma çalışmalarının aktif bir parçasıydı. Onun tutuklanması, planlama mesleğine ve kamusal dayanışma kültürüne yöneltilen bu baskının hâlen devam ettiğini bir kez daha gösterdi.

Bu tutuklamalar, bireysel adli süreçler değil; şehir planlama mesleğinin etik ilkelerine ve kamusal rolüne yöneltilmiş sistematik bir saldırıdır. Amaç, kamu yararı adına konuşan, kente dair söz üreten ve dayanışmayı örgütleyen meslek insanlarını susturmak, mesleği politik bir ibret sahasına dönüştürmektir. Burada Lefebvre'in "mekânın üretimi" kavramının, Türkiye'de yeni bir anlam kazandığını görüyoruz: otoriter kentleşme, mekânı bir denetim aracına dönüştürürken; planlama, farklı bir üretim pratiği —yani *direnişin mekânı*— hâline geliyor. Direnen her plan, her rapor, her itiraz, iktidarın mekânına karşı yeni bir *mekân tahayyülü*, yeni bir kamusal alan açıyor. Bu alanlar küçük, kırılgan ve tehdit altında olabilir; ama tam da bu kırılganlık içinde, yeni bir toplumsal tahayyülün tohumları yeşeriyor.

Sonuç Yerine: Direnişin Mirası ve Gelecek

Henri Lefebvre'e göre kent, çatışmaların ve çelişkilerin düğümlendiği ama aynı zamanda başka bir toplumsal düzenin filizlenebileceği yerdir. Onun "farklılık mekânı" (*differential space*) kavramı, egemen düzenin soyut mekânına karşı bir alternatif üretim biçimini —yani farklılıkların, direnişlerin ve karşılaşmaların mekânını— tarif eder. Gezi bu anlamda, Türkiye'de alternatif bir toplumsallığın filizlendiği en güçlü farklılık mekânıydı. Parkın içindeki çadırlar, forumlar, ortak mutfaklar, kütüphaneler ve dayanışma ağları, kenti sermayenin soyut mekânı olmaktan çıkarıp herkesin kendi varlığını ve sözünü "sahiplenme" (*appropriation*) yoluyla yeniden kurabildiği kolektif bir alan yarattı. Bu alan, aynı zamanda sürekli bir contestation —yani itiraz, mücadele ve yeniden sahiplenme— pratiğiydi.

Gezi çokça başarısızlıkla betimlendi. Park yıkılmadı ancak baskılar ağırlaştı, davalar açıldı, insanlar işlerinden oldular, bazıları tutuklandı. Yine de bu deneyim, güçlü bir hafıza ve dayanışma repertuvarı bırakarak umudu diri tuttu; geçmişi hatırlatmakla kalmayıp gelecekteki mücadelelere zemin hazırladı. O gün üretilen deneyimler, kent hakkını savunan yeni kuşak plancıların, araştırmacıların ve yurttaş inisiyatiflerinin düşünme biçimlerine yerleşti.

Kanal İstanbul mücadelesi, bu hattın güncel cephelerinden biridir. "Ya Kanal Ya İstanbul" etrafında birleşen yurttaş inisiyatifleri, meslek örgütleri ve ekoloji hareketleri, Kuzey Ormanları'nı, su havzalarını ve kentin müştereklerini savunurken, kent rantına karşı kamusal yarar ilkesini yeniden siyasal gündeme taşıdı. Böylece, kent hakkı talebi hem yerel gündelik savunularda hem de ulusal ölçekte mega projelere karşı açılan davalarda süreklilik kazandı.

Direnişi yalnızca "kazanmak–kaybetmek" ikiliğine sıkıştırmak yetersizdir. Direniş, ısrardır: kayda geçirmek, hafızalaştırmak, tarihe not düşmektir. Bu nedenle bugün elimizde hâlâ direnişin mirası var; dayanışmanın hatırlattığı güç, itirazın açtığı yollar ve başka türlü bir kentin mümkün olduğuna dair inanç. Bu metni, o mirasın küçük ama sahici tanıklıkları olarak bırakıyoruz.

Conflict of interest: The authors declare that there are no financial or personal conflicts of interest related to this study.

Funding and support: No financial support was received for the conduct or publication of this research.

Use of artificial intelligence (AI): No AI-based writing or editing tools were used at any stage of this study.

Peer-review: The manuscript has been revised in accordance with the editors' comments.

Çıkar çatışması: Yazarların bu çalışmayla bağlantılı finansal ya da kişisel herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansman ve destek: Bu araştırmanın yürütülmesi ve yayımlanması sürecinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yapay zekâ kullanımı: Bu çalışmanın herhangi bir aşamasında yapay zekâ tabanlı yazım ya da düzenleme araçları kullanılmamıştır.

Hakem değerlendirmesi: Yazı, editör görüşleri doğrultusunda gözden geçirilmiştir.

Kaynaklar

Lefebvre, H. (1974/1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Çev.). Blackwell. (Orijinal eserin yayım tarihi 1974)

Schmid, C. (2012). Henri Lefebvre, the right to the city, and the new metropolitan mainstream. N. Brenner, P. Marcuse ve M. Mayer (Ed.), *Cities for people, not for profit: Critical urban theory and the right to the city* içinde (ss. 42–62). Routledge.

Schmid, C. (2022). *Henri Lefebvre and the theory of the production of space*. Verso.

TMMOB Mimarlar Odası Büyükkent Şubesi. (2024, 27 Mayıs). *Taksim Dayanışması güncesi*. https://www.mimarist.org/taksim-dayanismasi-guncesi/ adresinden 15.10.2025 tarihinde erişilmiştir.

TMMOB Şehir Plancıları Odası. (t.y.). *Hukuki mücadele*. https://www.spo.org.tr/hukuki-mucadele.php adresinden 15.10.2025 tarihinde erişilmiştir.

TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi. (2013, 14 Ekim). *7. İstanbul Buluşmaları 2013 – ALTÜST İSTANBUL*. https://www.spo.org.tr/detay.php?sube=5&tip=14&kod=11126 adresinden 15.10.2025 tarihinde erişilmiştir.

TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi. (t.y.). *İstanbul Kent Almanağı*. https://www.spo.org.tr/yayinlar/index.php?dergi=6&sube=5 adresinden 15.10.2025 tarihinde erişilmiştir.

İnal-Çekiç, T., Kahraman, T., Demir Kahraman, M. ve Yılmaz, E. (2023). Practices of inclusive planning and beyond: Istanbul Metropolitan Municipality and its vision for 2050. G. Coşkun, T. İnal-Çekiç ve Ertuğ Tombuş (Ed.), *Reclaiming democracy in cities içinde*. *Routledge*.